

28.2.

Kysymys valtuuston kyselytunnille 11.4. kuntouttavasta työtoiminnasta/ Marita Toivanen, Kittilän vasemmisto

Kuntouttava työtoiminta siirtyy muiden sosiaalihuollon palveluiden tapaan hyvinvointialueiden vastuulle. Mitä tämä tarkoittaa Kittilän kunnassa? Onko tällä vaikutusta työpajatoimintaan tai sen henkilöstöön? Kuka kunnassa on vastuuhenkilö kuntouttavan työtoiminnan hyvinvointialueelle siirtymisen valmistelussa? Siirtyykö myös kunnassamme kehitysvammaisille tarjottu työtoiminta ja työosuusrahan maksu hyvinvointialueelle?

Vastauksena Marita Toivasen / Kittilän Vasemmiston jättämään valtuustokysymykseen vastataan seuraavaa:

Kuntouttava työtoiminta osana sosiaalihuoltolain mukaista palvelutarjontaa

Kuntouttavasta työtoiminnasta annettua lakia on muutettu 1.1.2021 alkaen. Muutosten tarkoitus on varmistaa, että kuntouttavaan työtoimintaan ohjautuvat ne pitkään työttömänä olleet henkilöt, jotka tarvitsevat sosiaalihuollon tukea osana palveluprosessiaan. Lain mukaan aina ensin on selvitettävä mahdollisuus tarjota henkilölle työtä tai TE-palveluita. Vasta jos henkilö ei työ- ja toimintakyvyn rajoitusten vuoksi voi osallistua TE-palveluihin tai työhön, aktivointisuunnitelmaan sisällytetään kuntouttava työtoiminta. Kuntouttava työtoiminta on toissijainen palvelu TE-palveluihin nähden. Tämä ei muuttunut vuoden 2021 alusta voimaan tullessa uudistuksessa.

Kuntouttavan työtoiminnan sisältö määritellään jatkossa laissa. Palvelukokonaisuuteen kuuluu henkilön elämänhallintaa sekä työ- ja toimintakykyä edistäviä palveluita. Säännöksessä edellytetään, että palveluun sisältyy aina henkilön tarvitsema tuki ja ohjaus. Lisäksi kuntouttavan työtoiminnan järjestämisestä ja tuottamisesta säädetään nykyistä tarkemmin.

Uutta vuoden 2021 alusta voimaan tullessa uudistuksessa on myös se, että aktivointisuunnitelmaan tai monialaiseen työllistymissuunnitelmaan on kirjattava asiakkaalle annettava tuki ja ohjaus kuntouttavan työtoiminnan aikana sekä toiminnan tavoite.

Aktivointisuunnitelmat tai monialaiset työllistymissuunnitelmat on tullut päivittää muuttuneiden säännösten mukaisiksi 31.3.2021 mennessä.

Eduskunnassa on parhaillaan käsittelyssä hyvinvointialueiden käynnistymiseen liittyvä esitys, jossa tehdään järjestäjän muuttumisen aiheuttamat tekniset muutoksen noin sataan lakiin (HE 56/2021; Hallituksen esitys eduskunnalle sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen lainsäädäntöön sekä eräihin muihin lakeihin tehtävistä muutoksista hyvinvointialueiden perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen järjestämisen uudistusta koskevasta lainsäädännöstä johtuen).

Kuntouttavan työtoiminnan lainsäädäntöä tullaan todennäköisesti päivittämään sekä vastaamaan uusia toimijoita siinä vaiheessa, kun hyvinvointialueet aloittavat ja myöhemmin kun valmisteilla oleva työ- ja elinkeinopalveluiden siirto kunnallisille työvoimaviranomaisille toteutuu.

Kuntouttava työtoiminta hyvinvointialueuudistuksen jälkeen

Kuntouttava työtoiminta on sosiaalihuollon palvelu, jonka järjestämisvastuu siirtyy muiden sote-palveluiden tavoin hyvinvointialueen järjestämisvastuulle 1.1.2023 lukien, ja kuntouttava työtoiminta jatkuu kuntalaisille tarjottavana palveluna myös hyvinvointialueiden aloittaessa 1.1.2023.

Laki kuntouttavasta työtoiminnasta edellyttää monialaista toimintaa. Jos henkilö ei työ- ja toimintakykynsä asettamien rajoitusten vuoksi voi osallistua julkisiin työvoimapalveluihin tai työhön, aktivointisuunnitelmaan tulee sisältyä kuntouttava työtoiminta tai erityislakien mukaisesti sellaisia sosiaali-, terveys- ja kuntoutuspalveluja, jotka parantavat henkilön työ- ja toimintakykyä.

Sote-järjestämislaissa säädetään hyvinvointialueen ja kunnan välisestä yhteistyöstä. Yhteistyö on tarpeen myös kuntouttavan työtoiminnan palveluissa. Hyvinvointialueen on toimittava hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä yhteistyössä alueen kuntien ja muiden toimijoiden kanssa. Hyvinvointialueen on osaltaan yhteen sovitettava sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujaan kunnallisten ja valtion palvelujen kanssa sekä edistettävä palvelujensa yhteensovittamista muiden toimijoiden palvelujen kanssa. Lisäksi hyvinvointialueen ja alueen kuntien on neuvoteltava vähintään valtuustokausittain tehtäviensä hoitamiseen liittyvästä yhteistyöstä, tavoitteista ja työnjaosta.

Kunta ja hyvinvointialue voi tehdä monenlaista yhdyspintatyötä yhdessä. Myös kuntouttavaa työtoimintaa voidaan toteuttaa kunnan ja hyvinvointialueen yhteistyössä siten, että hyvinvointialue tuo kuntouttavan työtoiminnan palvelun kunnan hallinnassa olevaan tai kunnalta vuokraamaansa tilaan. Kuntouttavan työtoiminnan palvelut ovat kokonaan hyvinvointialueen järjestämiä ja rahoittamia, eikä kunta osallistu niiden tuottamiseen. Kunta voi tuoda omat palvelunsa (nuoriso, vapaa-ajan toiminta, opetus tms.) hyvinvointialueen järjestämän palvelun rinnalle yhteisiin tiloihin tai muuten palvelun yhteyteen, jolloin kokonaisuus säilyy asiakkaan näkökulmasta yhtenäisenä.

Kunnan tuottamisen tavat ja reunaehdot hyvinvointialueen järjestäessä kuntouttavaa työtoimintaa

1.1.2023 lukien hyvinvointialue vastaa siitä, miten kuntouttavan työtoiminnan palvelua sen alueella järjestetään. Hyvinvointialueella on oltava järjestämisvastuunsa toteuttamisen edellyttämä riittävä oma palvelutuotanto. Monituottajuus on edelleen mahdollista lainsäädännön reunaehdot huomioiden. Hyvinvointialueen tulee varmistaa, että sen järjestämisvastuulle kuuluvia palveluja tuottavalla muulla palveluntuottajalla on riittävät ammatilliset, toiminnalliset ja taloudelliset edellytykset huolehtia palveluiden tuottamisesta. Hyvinvointialue ohjaa ja valvoo sen järjestämisvastuulle kuuluvaa palvelutuotantoa.

Kunta voi tuottaa omalla verorahoituksellaan palveluja. Jos kunta haluaa myydä palveluja hyvinvointialueelle ja osallistua hyvinvointialueen tarjouskilpailuihin, sen on noudatettava kuntalain säännöksiä kunnan toiminnasta markkinoilla. Kuntalain perusteella kunnan on tällöin pääsääntöisesti yhtiöitettävä tehtävän hoito. Kuntalaissa säädetään eräitä poikkeuksia yhtiöittämisvelvollisuuteen.

Kuntouttavan työtoiminnan palvelun sisällöstä säädetään ao. lain 13 a §:ssä. Kyseessä on palvelukokonaisuus, johon voi sisältyä monen tyyppistä toimintaa. Palveluun tulee sisältyä kuitenkin aina henkilön tarvitsemaa tukea ja ohjausta. Kuntouttavan työtoiminnan palvelua ei voi hankkia yritysmuotoiselta toimijalta. Tämä ei kuitenkaan koske kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvalla henkilöllä annettavaa edellä mainittua tukea ja ohjausta, jonka tarjoajana voi olla myös yritys. Kunta voi tarjota kuntouttavan työtoiminnan palvelua tai sen osaa hyvinvointialueelle. Hyvinvointialue kuitenkin päättää, miten se kuntouttavan työtoiminnan palvelut alueellaan järjestää. Kunta voi toimia hyvinvointialueen kanssa myös yhteistyössä toimimatta palvelun tuottajana. Hyvinvointialueen ja kunnan on syytä tehdä yhteistyötä tehtäviensä hoitamisessa ja palveluiden yhteensovittamisessa.

Nuorisotoimen työpajat sekä kuntouttavan työtoiminnan ja sosiaalisen kuntoutuksen asiakkaat

Nuorisolain mukaan nuorisotyö ja -politiikka kuuluvat kunnan tehtäviin. Lailla ei säädetä tarkemmin, mitä tehtäviä tai toimenpiteitä kunnan nuorisotyöhön ja -politiikkaan kuuluu, vaan kunnalla on itsenäinen vastuu toteuttaa nuorisotyötä ja -politiikkaa päättämällänsä ja paikallisiin olosuhteisiin sopivalla tavalla. Yksi nuorisolaissa säädetty nuorisotyön muoto on nuorten työpajatoiminta. Nuorten työpajatoiminta ei ole kuntia velvoittavaa toimintaa, vaan tehtävä on kunnalle vapaaehtoinen. Nuorten työpajatoiminnan järjestäjinä voivat toimia kunta tai useat kunnat yhdessä tai nuorten palveluja tuottava yhteisö.

Sote-uudistuksen voimaapanolain mukaan kuntien ja kuntayhtymien sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä hoitava henkilöstö siirtyy kunnista ja kuntayhtymistä hyvinvointialueelle liikkeenluovutuksen periaattein. Hyvinvointialue vuokraa kunnilta niiden omistukseen jäävät terveydenhuollon tai sosiaalitoimen käytössä olevat toimitilat siirtymäajaksi (3 vuotta ja yhden vuoden optio). Hyvinvointialue ja kunta voivat kuitenkin sopia sopimusten ja toimitilojen siirtymisen osalta myös toisin.

Nuorten työpajoilla on tehty usein yhteistyötä valtion järjestämien TE-palveluiden kanssa. Lisäksi pajoilla on ollut kuntouttavan työtoiminnan tai sosiaalisen kuntoutuksen asiakkaita. Molemmat palvelut kuuluvat sosiaalihuollon lainsäädäntöön. Kunnissa tulisi käydä läpi, miltä osin nuorten työpajalla tehty työ on katsottavissa sosiaalihuoltoon liittyvän tehtävän hoitamiseksi.

Kuntouttavan työtoiminnan asiakkaan asema ja palvelun sisältö määräytyy kuntouttavaa työtoimintaa koskevan lainsäädännön sekä sosiaalihuollon lainsäädännön mukaan. Sosiaalisen kuntoutuksen asiakkaan asema ja palvelun sisältö määräytyy sosiaalihuollon lainsäädännön mukaan. Kunnan tehtävien organisoinnista kuntouttavaan työtoimintaan liittyen on kerrottu tarkemmin kuntainfossa (<https://stm.fi/-/kuntainfo-kuntouttavaan-tyotoimintaan-muutoksia-1.1.2021-alkaen>). Nuorisotoimen työpajalla kuntouttavan työtoiminnan ja sosiaalisen kuntoutuksen asiakkaan parissa tehtyä työtä voi pitää sosiaalihuoltoon liittyvänä, ainakin pääsääntöisesti, vaikka tehtävä olisikin organisoitu muun toimialan kuin sosiaalitoimen yhteyteen.

Siltä osin kuin nuorten työpajassa kuntouttavaa työtoimintaa kunnissa toteuttava henkilöstö ei siirry hyvinvointialueen palvelukseen, hyvinvointialueen tulee rekrytoida palvelukseensa tarvittava henkilöstö. Sama koskee myös tarvittavia ulkoisia ostopalvelusopimuksia (esim. järjestöjen kanssa), mikäli ne eivät siirtyisi hyvinvointialueen nimiin sosiaalihuollon sopimuksina.

Kittilän työpajan toiminta hyvinvointialueiden aloittaessa 1.1.2023

Vuosi 2022 on iso muutosten vuosi valmisteltaessa kunnan sosiaali- ja terveystoimen siirtymistä hyvinvointialueen toiminnaksi. Muutokset eivät lopu tähän vaan valmisteilla on lisäksi TE-palveluiden siirtyminen kunnan järjestämäksi palveluksi. Näihin isoihin muutoksiin valmistaudutaan yhteistyössä kunnan hallinto-osaston ja sotepalveluiden kanssa.

Kittilän työpajat muodostuvat metalli- ja pienkone-, puutyö-, käsityö-, media- sekä palvelu- ja kuljetuspajasta. Vakituisesti Kittilän työpajoilla työskentelee 7 työntekijää (5 työvalmentajaa, yksilövalmentaja ja koordinaattori/ esimies).

Työpajojen tarkoituksena on tukea kuntalaisia kohti työ- ja toimintakykyä vastaavaa työelämäosallisuutta tarjoamalla valmennuksellisia toimenpiteitä, joiden tarkoituksena on parantaa asiakkaiden työllistymisen ja koulutukseen hakeutumisen edellytyksiä. Tavoitteena on myötävaikuttaa niin kuntalaisten osallisuuden ja hyvinvoinnin paranemiseen kuin pitkäaikaistyöttömyyden aiheuttamien sosiaalisten, yhteisöllisten ja yhteiskunnallisten ongelmien vähenemiseen.

Työpajalle asiakkaat ohjautuvat edellä mainitulla tavalla sosiaali- ja TE-viranomaisten suorittaman palvelutarpeenarvioinnin seurauksena. Yleisimmin asiakkaat ovat joko lain kuntouttavasta työtoiminnasta tai lain julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta mukaisissa toimenpiteissä (kuntouttavassa työtoiminnassa, työkokeilussa tai palkkatukityössä). Jonkin verran asiakkaita on myös sosiaalihuoltolain ja kehitysvammaisten erityishuoltolain mukaisissa työtoiminnoissa (sosiaalinen kuntoutus, vammaisen henkilön työtoiminta työosuusrahalla). Pääsääntöisesti sosiaalihuoltolain ja kehitysvammaisten erityishuoltolain mukaiset toiminnot järjestetään toisessa yksikössä. Nuorisolain mukainen nuorten työpajatoiminta toteutetaan Kittilän työpajalla. Lisäksi työpajalla edelleen kehitetään tapoja ja toimintoja, joilla tuetaan erilaista tapaa suorittaa ammatillinen perustutkinto (esim. opinnollistaminen, koulutussopimus ja oppisopimuskoulutus).

Vuoden 2022 aikana tullaan selvittämään, onko hyvinvointialueuudistuksella ja siihen liittyvillä muutoksilla vaikutuksia Kittilän kunnassa työpajatoiminnan sisältöön tai henkilöstöön. Asiakkaat ohjautuvat työpajalle kuitenkin useiden eri palveluprosessien kautta, joten hyvinvointialueuudistuksen ja siihen liittyvän muutoksen vaikutusta toiminnan sisältöön ja henkilöstöön tulee suhteuttaa tähän lähtökohtaan. Lisäksi Kittilän työpajatoimintaa pyritään edelleen kehittämään yritysälähtöisempään suuntaan, sekä toiminnassa pyritään huomioimaan entistä vahvemmin vihreään siirtymään ja ekologisuuteen liittyviä toimintatapoja. Myös näillä asioilla on vaikutusta Kittilän työpajojen tulevan toiminnan sisältöön.

Kuntouttava työtoiminta on osa sosiaalihuollon palveluita ja näin ollen vastuuhenkilö kuntouttavan työtoiminnan hyvinvointialueelle siirtymisen valmistelussa on perusturvajohtaja.

Kehitysvammaisille tarjottu työtoiminta ja työosuusrahan maksu ovat kunnan sosiaali- ja terveystoimen järjestämää palvelua, joka siirtyy hyvinvointialueelle kuten kaikki muutkin sotepalvelut. Kehitysvammaisten työtoiminta toteutuu nykyään työpajalla ja kuten kuntouttavan työtoiminnakin osalta kunta ja hyvinvointialue suunnittelevat ja järjestävät työtoiminnan käytännön ratkaisut tulevaisuudessa.